

Magyar Örökség a nyolc katolikus gimnázium

A nyolc katolikus gimnázium dicséretét mondom: 2 piarista, 2 ferences, 2 bencés iskola, valamint az iskolanővérek 2 gimnáziumának dicséretét.

Néhány tény:

1948: valamennyi egyházi fenntartású iskolát államosítják.

1950: megegyezés a magyar állam és a magyar Katolikus egyház (éppen szabadlábbon lévő képviselői) között: valamennyi szerzetesrendet feloszlatják, négyet – megsugorítva – meghagynak, és nyolc gimnázium (és hat diákotthon) vezetését lehetővé teszik.

A háttértárgyalások elemzése a történészek feladata. Az iskolák megindítása nem volt egyszerű. A ferencesek két rendtartománya közül a mariánusoknak volt iskolájuk, a kapisztránusoknak nem. Az esztergomi iskolát – amely a mariána provincia iskolája volt – a kapisztránusok működtethették. Szentendrén egy volt csendőrlaktanyából alakíthattak ki iskolaépületet és indíthattak iskolát a semmiből.

Az iskolanővérek a Knézich utcai épületben – amely az Isteni Szeretet Leányai iskolája volt – indíthatták meg a Patrona Hungariae Leánygimnáziumot és Diákotthont. A piarista rend Duna-parti iskolaépületébe az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészettudományi karát költöztették 1953-ban, - a piaristák a Mikszáth téren a feloszlatott Sacré Coeur nővérek épületében rendezhették be az iskolát és rendházat.

Ellenszélben működtek az iskolák. Anyagi háttérük minimális volt. A nyugati testvér-rendek, illetve segélyszervezetek támogatása nélkül lehetetlen volt a fenntartásuk. Ün. „államsegélyt” kaptak a rendek a tanárok után, aminek az összege egy átlagos fizetés töredéke volt csupán. Az épületek fenntartására kiutalt pénz pedig nagyjából az éves kréta-szükséglet fedezésére volt elegendő.

Mégis minden ellenszél, megszorítás, megfigyelés ellenére ezek az iskolák az akkori Magyarország legszabadabb iskolái voltak. Szigorú fegyelemmel, elkötelezett tanárokkal, akik számára fontosabb volt a nevelés, mint a tanítás. Akik korszerű tudást közvetítettek, s közben közösséget formáltak. A szerzetestanárok a maguk közösségének karizmájával voltak jelen az iskolában, és közvetítettek kultúrát, tudományt, hitet, emberséget, magyarságot és kereszténységet.

Voltak ellenségei ezeknek az iskoláknak, de sokkal többen voltak, akik segíteni próbáltak. Egy érdekes egyházi iskolás öregdiák hálójában sokaknak biztosságot a továbbtanulásban, az elhelyezkedésben is. De mindennél fontosabb volt az a mélyszéles összetartozás érzése, amely a legnehezebb élethelyzetekben is segítette a megmaradást.

A megegyezés értelmében ezek az iskolák is az állami tanterv szerint működtek, a marxista szellemiségű állami tankönyveket használták, de éltek azzal a lehetőséggel, hogy a keresztény szemléletet is közvetítsék, nem ritkán kritikus élel. Minden ideológiai diktatúra ellenére ezek az iskolák, köszönhetően a tanárok műveltségének és bátorságának, a kritikus gondolkodás, a „másként-gondolkodás” szigetei voltak.

Mit adtak ezek az iskolák?

Pietas et litterae: keresztény szellemiséget és a tudományok szeretetét.

Ora et labora: Imádság és munka – a pontos, elkötelezett munka, a tevékenység és a szemlélődés, az akció és kontempláció együvé tartozásának tudatát;

Pax et bonum: a jóra törekvést, a békesség szolgálatát;

Ut vitam habeant: a valóság, az élet szolgálatát.

A diktatúra évtizedeiben sokak számára menedék volt az egyházi iskola. Sokaknak irigyelt hely, ahol – úgy gondolták – majd embert faragnak a faragatlan, nehezen nevelhető gyerekből. Sokan úgy gondolták: ott majd hívővé válik a gyermek.

Furcsa elképzelésekkel is találkozhattunk: ott mindenkiből pap lesz... Formálódtak, hála Istennek, papi hivatások is. Vagy: Olyan jó iskolák, hogy még prominens pártfunkcionáriusok is oda járatják a gyerekeiket. Nem igaz. Legendák képződtek az iskolák körül.

Az elvárások és a valóság, az óhajok és a lehetőségek nem voltak mindig egybehangzók. A nem egyházi iskolák tanárai nem ritkán sóvárogva nézték – általában tisztos távolból – ezeket az iskolákat. Az állami hatóságok „vigyázó szemüket” rajta tartották a diákokon, tanárokon. Bőséges feljegyzéseket találhatunk az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában a mindennapok után érdeklődő kutatók.

Az egyházi iskolák diákjainak továbbtanulása nem volt könnyű. Bár a tanulmányi versenyeken mindig lehetett találkozni kiemelkedő teljesítményű egyházi iskolásokkal, az egyetemi-főiskolai felvételi statisztikák világosan mutatják, hogy lényegesen kevesebben jutottak be egyetemre, főiskolára közvetlenül érettségi után a sikeres felvételi vizsgát tett egyházi iskolás diákok, mint az állami iskolákból jelentkezők.

A szerzetes tanárok nagy többsége sosem számolta az időt és az energiát: teljes odaadással szolgálták a diákokat. S egy olyan korszakban, amikor az egyházak – kalitkába szorítva – nem foglalkozhattak az ifjúsággal, az egyházi iskolák színjátszó körei, énekkarai, sportkörei, versenyei, a nyári időben szervezett gyalogtúrái, vízitúrái, kirándulásai igazi élményt jelentettek diákoknak, tanároknak egyaránt. A kötelező tanítási órák mellett a számtalan szakkör, külön foglalkozás olyan távlatokat nyitott meg az érdeklődőknek, ami az országban nagyon keveseknek adatott meg.

Hadd legyenek szubjektív: magam is pannonhalmi diák voltam, hatvan évvel ezelőtt érettségiztünk. Akkor, diákként nem voltunk tudatában, hogy amikor megkezdtük az első osztályt, az újra-indulás óta csak öt év telt el. Nem tudtunk azokról a terhekről, amelyeket tanárainknak, rendi vezetőinknek hordozni kellett.

Tíz évig – a rendszerváltozás hajnaláig – igazgatója lehettem annak az iskolának, amelynek korábban diákja voltam. Megtapasztaltam, hogy mit jelent szembe úszni az árral. Meggyőződésem, hogy megérette. Akkor – diákként, majd tanárként, később igazgatóként – nem sejtettem, hogy történelmi idők tanúja vagyok.

Legyenek áldottak a hősök, - mert hősök voltak -, akik 1950-ben vállalták, hogy korlátok között, de mégis elkötelezetten és belső szabadsággal szolgálják a katolikus szellemű nevelés és oktatás ügyét. Az ő vállukra állva nőhettek magasabbra az utódok. Legyenek áldottak a n a szülők, akik – sokszor hátrányokat is szenvedve, komoly áldozatokat vállalva – bátrak voltak, és gyermeküket egyházi iskolába írták. Köszönet mindenkinek, akik nyíltan (nem kevesen titokban) segítették, hogy működni tudjanak ezek az iskolák.

S végül köszönet a mostani elismerésért: köszönet, hogy iskoláinkat a „Magyar Örökség” díjra méltatták.

Dr. Korzenszky Richárd OSB

emeritus perjel

Tihanyi Bencés Apátság